

MOT EN MER POSITIV VURDERING AV MISJONEN?

av

O. G. MYKLEBUST

I sin bok «Mennesker og dyr» — som kom ut for over seksti år siden — skriver Alexander Kielland at «Hedningemissionen», som før var noe av det mest livsfarlige en kunne innlate seg på, nå er farlig bare for dem som hever sin røst mot den!

Så populær var misjonen dog ikke blitt i begynnelsen av 1890-årene. Det visste også Alexander Kielland. Men det holdt på å arbeide seg fram noe av et omslag i folkemeningen. Det var nettopp dette han ville gjøre oppmerksom på. Og han gjør det på sin karakteristiske kiellandske måte — elegant og sarkastisk.

Og hvordan er så stillingen anno 1954? Heller ikke i våre dager kan en si at misjonen er «populær». Den blir nå som før hos store deler av vårt folk møtt med skepsis og overbærenhet. Uvitenheten om den er fremdeles stor. Og angrep på den er så visst heller ikke ukjent.

Men midt i alt dette er det tegn som tyder på en større forståelse for den, en mer positiv innstilling til den — og det både når det gjelder «åndseliten» og «den alminnelige mann».

Dette er ikke bare et norsk fenomen. I Sverige f. eks. har en i det siste desennium kunnet iaktta en liknende tendens. Vi tenker på den honnør til misjonen som Ivar Harrie, sjefredaktøren for den kulturradikale ettermiddagsavisen «Expressen» i Stockholm, kom med etter en tur til Sør-Afrika for noen år siden. Og vi tenker på Alva og Gunnar Myrdals bok «Kontakt med Amerika» hvor disse fremragende forskere gir uttrykk for — som de selv sier — at «till sinnesriktingen år vi nu beredda att ställa oss på missionsvännernas ständpunkt», fordi disse gjennom sin store folkeforsonende virksomhet har vist «ett levande intresse för hela mänskligheten».

I denne artikkelen vil vi imidlertid begrense oss til vår egen norske situasjon. Selvsagt kan det bare bli tale om noen få eksempler.

Politikerne har ordet.

I Stortings-debatten om India-hjelpen (5. mai 1952) — vi bygger her på de offisielle referatene — uttalte de fleste representantene seg meget anerkjennende om norsk misjonsvirksomhet — og det uansett politisk parti.

C. J. Hambro (Høyre) begynte sitt innlegg med å minne om «den meget vesentlige kjensgjerning at Norge *har* allerede adoptert visse underutviklede land», nemlig de forskjellige norske misjonsmarkene. Det er her i årenes løp utført et arbeid som vårt land har ofret hundrer av millioner kroner til, f. eks. i China, «hvor de norske misjonsstasjoner og andre misjoner har gjort en innsats som alle dannede kinesere er på det rene med, men som ikke alle dannede nordmenn er på det rene med. Hva misjonen har gjort på Madagaskar i retning av oppbygning av skoler og bekjempelse av spedalskhet og andre sykdommer, er et heroisk kapitel av vårt folks historie, og det samme gjelder de misjonsstasjoner som finnes i andre deler av Afrika... Det er et stort konstruktivt, menneskefrelsende arbeid som har vært gjort, selv om man ser bort fra det religiøse.»

Gabriel Moseid (Bondepartiet) uttalte bl. a.: «De kristne folk har ikke på noe annet felt utrettet så meget av kulturell verdi for de tilbakeliggende folk som gjennom misjonsvirksomheten. De som kjenner misjonshistorien, vet hvorledes den har bygget opp ikke bare kristendom, men også høyere kultur, i alle de land hvor den har virket.»

Oscar Christian Gundersen (Arbeiderpartiet, justisminister) gjorde gjeldende at «det ville være mer enn dumt av oss — hva vi ellers enn måtte mene om den misjonsvirksomhet som har vært drevet i generasjoner — om vi ikke erkjente at den har ytt en innsats av humanitær art, av kulturell og sosial art, og også

i en viss utstrekning av rent økonomisk art, som vi kan være stolte av.»

Stortingspresident *Gustav Natvig Pedersen* (Arbeiderpartiet) erklærte seg enig i statsråd Gundersens vurdering av misjonsvirksomheten og leste opp et brev han hadde mottatt fra en norsk misjonær, med varm anbefaling av planen om hjelp til underutviklede land.

Foruten de offisielle stortingsreferatene kan en i denne forbindelse også vise til andre dokumenter, f. eks. tilråding fra Utenriksdepartementet 30. mai 1952 (godkjent ved kongelig resolusjon samme dag). Utenriksminister *Halvard Lange* (Arbeiderpartiet) nevner her direkte «den rike erfaring det norske misjonsvesen har høstet med hensyn til sosialt og humanitært arbeid i underutviklede land». For å dra nytte av denne erfaringen, heter det, har Utenriksdepartementet søkt kontakt med Norsk Misjonsråd. Dette samarbeidet er det allerede orientert om (jfr. NOTM 1953 s. 192f.).

Fylkesmenn og ordførere uttaler seg.

Misjonsutstillingen «Til jordens ender» (Det norske misjonselskap) har i de siste årene vært vist over hele landet og har overalt fått en enestående tilslutning. En rekner med et samlet besøk på 700 000 mennesker. Ved åpningen av utstillingen i de forskjellige byene har det vært vanlig at ordfører og/eller fylkesmann har talt. Vi gjengir nedenfor utdrag fra noen av disse talene.

Fylkesmann *Bergsvik*, Telemark

«Misjonsbodskaper har tala til gjestevennskapen, til trongen til å hjelpa der hjelp trengs, noko som er gamal arv i det norske folket. Dei som interesserar seg for misjonsarbeid, vert romslege menneske, slik den også vert som lever etter apostelens ord: «Her er ikkje jøde eller grekar, trel eller fri, alle er eitt i Kristus.» ... Sann opplysning er for menneska som sola for voksterlivet i naturen. Misjonen har gjeve oss mykje sann opplysning om framande folkeslag.»

Fylkesmann *Skjånes*, Sør-Trøndelag:

«Misjonsvirksomheten har vært en forløper for De forente nasjoners arbeid for menneskeverdige kår overalt i verden. Her kan en snakke om at tro kan flytte fjell. Mot vankunnighet, laster og fordommer har kristen kjærlighet vist veien. Vi er glade og stolte over at vi, en liten nasjon, har ytt en innsats som teller. Takknemlighet strømmer Det norske misjonsselskap i møte der utefra og fra oss her hjemme.»

Ordfører *Karlsson*, Stavanger:

«Det er tre slags mennesker som har dradd ut til de fargede folk: eventyren, spekulanten og misjonæren. Det ville ha vært en lykke for hele verden om misjonæren hadde nådd folkene først med den sterkeste påvirkning, for misjonen har det grunnleggende og viktigste arbeid å utrette der hvor sann sivilisasjon og respekt for menneskeverdet skal nå inn.»

Ordfører *Bentzen*, Hønefoss:

«Når vi vet at mer enn halvparten av jordens befolkning ikke kan innregistreres som kristne, forstår vi den veldige oppgaven den kristne misjon har . . . Misjonsarbeidet er krevende og ansvarsfullt. Det stilles store krav til den som er forkynner. Han skal jo være et forbilde for dem han søker å påvirke. I forbindelse med sin forkynnelse av Jesu liv og lære er det viktig å fremelske forståelse, toleranse og kjærlighet til medmenneskene. Dette er mer nødvendig i dag enn noensinne . . . Det norske misjonsselskap er jo en sammenslutning av foreninger, og virksomheten er stor og omfattende. Denne utstilling som vi skal få se, vil gi oss et utsyn over de vilkår misjonærene arbeider under. De norske misjonsselskapene har jo sammenlagt mange hundre misjonærer, og vi vet at det skal mange penger til å lede dette nødvendige arbeidet. La oss derfor etter evne være med, i dette tilfelle å støtte opp om Det norske misjonsselskap. Når Hønefoss kommune har heist sitt flagg i dag, er det for å bringe sin takk og dype ærbødighet til de kvinner og menn som på de forskjellige misjonsmarker har lagt arbeidsstaven ned, og som en honnør til dem som står midt oppe i arbeidet, og med ønske om at vi

alle i et forenet samarbeid må gi vårt bidrag til at menneskene gjennom kjærligheten blir en stor familie, én verden.»

Kringkasting, dagspresse og litteratur.

Hans Geelmuyden, Dagblad-journalisten, kringkastingsmedarbeideren og forfatteren, foretok for en tid siden en reise til Sør-Afrika. Han oppholdt seg der i flere måneder og besøkte bl. a. norske misjonsstasjoner. I sin bok «Jeg var i Sør-Afrika» (1952) sammenfatter han sine inntrykk av norsk misjonsvirksomhet slik:

«Jeg har stor respekt for misjonærene. De har forlatt sitt land og slått seg ned i noe som var en villmark, gitt seg i kast med en vanskelig, enkelte ganger nesten håpløs oppgave. De har snekret og spadd og prekt og sunget salmer og helbredet syke, de har ofret seg helt for det de tror på. Man sier hjemme ofte at sånne mennesker er trangsynte. Kanskje det, noen ganger. Men kanskje folk som har oppholdt seg i flere verdensdeler og kjent vidt forskjellige folk, er mer vidsynte enn de som bare har sagt hjemmefra at andre er trangsynte. Vi vet godt at det er noe som heter religiøse hengenhoder, bigotteri og søtkristelig intoleranse overfor annerledes tenkende. Men, som en sjømannsprest sa til meg et sted i Amerika en gang: det faller så få inn at den andre leiren er minst like trang og intolerant overfor oss.

Og til oss andre vil jeg si at misjonens religiøse forkynnelse, det å få andre folkeslag til å forlate sin tro og ta opp kristendommen, det er bare én side. Ikke minst fra vårt synspunkt er misjonens virksomhet ingen egosentrisk låpelighet, finansiert av strikkende kvinner og utført av upraktiske ildsjeler — *det de gjør, er å forberede folk til demokratiet.*»

En annen som må nevnes i denne forbindelse, er storreporteren og radiokåsøren *Albert Henrik Mohn*. Her skal bare tas med et sitat fra hans «Mau Mau måne og ekvatorsol» (1953), en bok om Etiopia, Kenya og Uganda. Mohn roser misjonærene — svenske, norske og andre — for deres pionérinnsats på det medisinske området. «Misjonærenes arbeid for å bedre folkehelsen i

Etiopia kan i det hele tatt neppe overvurderes, for de har bidradd sterkt til å skape en del av grunnlaget for et moderne sunnhetsvesen.»

Ikke minst interessant er denne uttalelsen fra en artikkel i Stavanger Aftenblad i 1951, skrevet av Aftenpostens sjefredaktør, *Herman Smitt Ingebretsen* (hvis hyllest til norsk misjonsvirksomhet i den store lederen «Et næstekjærlighetens vikingtokt» i Morgenbladet i 1942 i forbindelse med hundreårsminnet for grunnleggningen av Det norske misjonsselskap vi ennå har i friskt minne, jfr. NOTM 1950 s. 162):

«Noen mener at misjonen er et bevis for mørkemenn. Men de må jo kunne se at misjonen er et fantastisk eventyr. Det er små folk rundt omkring som setter inn sine penger i et foretagende som er basert på helt ideelle forhold, i et erobringstokt for kristendommen i land som de aldri har sett og aldri kommer til å se. Det er virkelig fantasi i sånt!»

Vitnesbyrd fra vitenskapen.

20. mai 1952 forsvarte misjonsprest Otto Chr. Dahl sin språkvitenskapelige avhandling «Malgache et maanjan» for den filosofiske doktorgraden ved Universitetet i Oslo. Begge opponenterne karakteriserte avhandlingen som overordentlig verdifull. Begge understrekte også det banebrytende arbeidet som misjonærer har utført på språkforskningens område. Norge synes i særlig grad å ha vært heldig her, uttalte første-opponenten, professor dr. *Alf Sommerfelt*. H. P. S. Schreuder ble gjennom sin «Grammatik for Zulu-Sproget» en av pionérene for den vitenskapelige utforskningen av bantuspråkene i Sør-Afrika. Lars Dahle skrev en rekke betydelige tidsskrift-artikler om sentrale problemer i det gassiske språk. Lars Skrefsrud er kjent for sin «Grammar of the Santal Language». Og når santalspråket i dag er et av de indiske språkene som er best utforsket, skyldes dette P. O. Boddings «A Santal Dictionary» (fem bind). Dahls avhandling, sa Sommerfelt, slutter seg på en verdig måte til de undersøkelser som norske vitenskapsmenn — misjonærer og andre — har utført på dette felt. «Dette arbeid forsvarer med

heder sin plass blant de språkvitenskapelige arbeider til utforskning av eksotiske språk.»

Og så et vitnesbyrd fra en etnograf, professor dr. *Gutorm Gjessing*. Hans syn på spørsmålet «misjon og etnografi» vil allerede være kjent for leserne av dette tidsskriftet (jfr. hans artikkel i NOTM 1948 s. 199ff.). Som de fleste etnografer stiller også Gjessing seg på mange måter kritisk til det kristne misjonsarbeid. Men han vet også å verdsette det veldige arbeidet som misjonærene har utført i etnografisk forskning. Og han har et åpent øye for verdien av et intimt samarbeid mellom misjon og etnografi. Ja, han har direkte pekt på ønskeligheten av å bygge opp hva han kaller «en misjonsetnografisk vitenskap» . . .

I sitt store tobindsverk «Mennesket og kulturen» (1953) setter Gjessing fingeren på flere «forsyndelser» som misjonen etter hans mening har gjort seg skyldig i overfor de folk den arbeider blant. Som f. eks. at den ikke har tatt tilbørlig hensyn til deres institusjoner, levesett osv. Denne anklagen for å ha slått vrak på eller stått likegyldig overfor den stedege kulturen, har vi allerede svart på i dette tidsskriftet (jfr. NOTM 1952 s. 101ff, hvor en også vil finne svar på spørsmålet hvorfor misjonen ikke kan godta uten videre de livsformene den møter blant de ikke-kristne folkene).

Men Gjessing gir i «Mennesket og kulturen» også uttrykk for hvilken betydelig åndsrørsle det kristne misjonsarbeidet er. Han karakteriserer det like fram som «en virkelig verdensmakt». Misjonærene har, heter det, «gjort en stor innsats ved å behandle kolonifolkene som mennesker. Ikke for ingenting var en av de viktigste faktorer i gjennombruddet for misjonstanken i forrige århundre håpet om — med misjonen — å kunne få sonet litt av de brottsverk Vesten hadde gjort seg skyldig i, ikke minst gjennom slavehandelen. Det er lenge siden den protestantiske misjon har forlatt den oppfatning at de svarte «bar på Kains merke»; den tar tvert om avstand fra den tanke at andre «raser» må være eller skal vedbli å være mindreverdige. Misjonen har derfor gjentatte ganger tatt sterkt avstand fra myndighetenes behandling av fargete, også mot tendensene i retning av skarpere

diskrimering i Sør-Afrika. Gjennomgående prøver misjonærene uten tvil så langt som mulig å behandle de innfødte som likemenn sosialt sett. Men her kommer de mellom barken og veden. Av sine egne får de ofte kvass kritikk fordi de skjemmer bort «niggerne», gjør dem udugelige og uvillige til de arbeidsoppgavene de hvite vil ha utført. De innfødte på sin side har lett for å se ned på misjonærene for at de ikke har større makt over sine egne landsmenn, for at de som hevder å være Jesu tjenere, ikke opptrer med større energi som de fargetes talsmenn overfor de hvites urettferdigheter. Ut fra de innfødtes syn er misjonærene ofte lunkne, enda de i prekenene sine hevder at er det noe Gud ikke tåler, så er det lunkenhet ...»

En vurdering av vurderingen.

Hvilken verdi har så de uttalelsene vi har gjengitt ovenfor? Gir de grunn til å tale om «en mer positiv vurdering av misjonen» i vårt folk?

Både ja og nei. Uttalelsene er i seg selv «positive» nok. De er vitnesbyrd om det interessante og gledelige faktum at mange mennesker i våre dager har «oppdaget» misjonen. Et tidligere lite kjent eller kanskje helt ukjent «land» har fått en plass «på kartet». For oss som arbeider for å fremme misjonsforståelse og misjonskunnskap, er dette selvsagt en oppmuntring.

Men «anerkjennelsen», «honnøren» eller hva en vil kalle det, gjelder bare misjonens ytterside: det humanitære, filantropiske og sosiale arbeidet, språkvitenskapen og den etnografiske forskningen. Vi vil på ingen måte redusere verdien av alt dette. Barmhjertighetsarbeidet, kulturarbeidet osv. er ikke noe tilfeldig eller periferisk, men en vesentlig og umistelig side ved den kristne verdensmisjonen. Og likevel er det bare dens «ytterside». Misjonsarbeidets innerste drivkraft, dets egentlige hemmelighet er dette at det er bærer av et uhørt og avgjørende budskap, budskapet om Guds frelse i Jesus Kristus — for hele verden.

Først når vi kan registrere en alminnelig forståelse for *denne* siden ved kirkens verdensoppgave, kan vi med full rett tale om «en mer positiv vurdering av misjonen» i vårt folk.